

Nechutová, Jana

[Herold, Vilém. Pražská univerzita a Wyclif: Wyclifovo učení o ideách a geneze husitského revolučního myšlení]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1988, vol. 37, iss. B35, pp. 110-111

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106998>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

stižena podle mého názoru naprosto přesně. Je však možno vyslovit výhradu k Ransdorfovu hodnocení tzv. historismu nebo historického myšlení u reformačních myslitelů, jak je podává zejména na s. 40. Podobně je asi pravda, že se už v husitském myšlení objevuje, poněkud hyperbolicky řečeno, „zárodečná forma buržoazního individualismu“, „vyhraněného individualismu, charakteristického pro téměř celou reformaci“, to však, soudím, nemá základ ve Viklefově ekleziologii (s. 35), ale spíše v teorii rozumné poslušnosti. — Ransdorf dále říká (s. 103), i když se zdruhuje kategorické formulace, že „Hus podal jako první svého druhu filozoficky založenou teorii společenské smlouvy v jakési její zárodečné podobě“; vychází-li toto tvrzení z představy „postulátu rovnosti“ u Husa, museli bychom mít napřed doloženo, že Hus opravdu rovnost mezi lidmi požaduje, a že je to rovnost jiné kvality, než o jaké čteme třeba už u Seneky. — Nebylo také dosud doloženo, že by Hus čerpal po r. 1412 více než dříve z domácí reformní tradice (s. 99), tím méně to, že by vůbec čerpal z Janova. — Není přesné, že ztotožnění jazyka s národem je dílem husitů (s. 101).

Přes některé upřlištěné formulace a mnohdy snad i právě díky jim je Ransdorfova kniha citelným krokem vpřed v našem husitologickém bádání: přináší řadu nových řešení, ale i nových pohledů, perspektiv a stanovisek, kterých se jistě někteří chopí jako inspirace a se kterými se jím budou muset aspoň vyrovnat.

Jana Nechutová

Vilém Herold: Pražská univerzita a Wyclif. (Wyclifovo učení ideách a geneze husitského revolučního myšlení.) Univerzita Karlova, Praha 1985. 310 stran.

Vilém Herold, který již po léta studuje myšlení české reformace jako historik i jako editor, věnuje soustředěnou pozornost také myšlenkovému odkazu anglického reformátora, jehož učení bylo jedním z předních vlivů pomáhavších formovat husitskou ideologii, „evangelického doktora“ Jana Viklefa. I Viklešem se zabývá nejen jako vykladač jeho názorů, ale i jako editor, a to zejména těch spisů, které obsahují jádro Viklefových filozofických názorů (*De ideis*, *De universalibus*). To znamená, že se Herold zabývá dosud méně řešenou stránku vztahu mezi Viklešem, Husem a husitstvím, tj. stránkou postihující její filozofický základ; společensko-reformní aspekt tohoto vztahu byl totiž zatím předmětem bádání daleko častěji.

Aby mohl postihnout složitý proces Viklefova působení na Čechy, shromáždil Herold komplex textů, většinou nevydaných, často vůbec neznámých nebo aspoň nestudovaných v tomto kontextu, k čemuž bylo nutno důkladně zkoumat mj. středověké filozofické rukopisy z našich i zahraničních knihoven a archívů. To samo o sobě je úctyhodná práce. Takto shromážděného materiálu pak autor využil ve 2. a 3. kapitole knihy: druhá pojednává o Viklefově filozofické koncepci idejí v traktátu *De ideis* a třetí o recepci viklefismu v českém prostředí od 90. let 14. století. (Na tři velké kapitoly je rozdělená celá kniha; první kapitola probírá a představuje zdroje Viklefovy nauky o ideách, tj. zabývá se recepcí Platónova a částečně i Arisotelova učení ve středověku až do 14. stol. k bezprostředním Viklefovým učitelům Bradwardinovi a Grossetestovi.)

Obě tyto velké kapitoly znamenají přínos už proto, že přinášejí nejen interpretace, ale především seznamují s dosud neznámými fakty. Kapitola o Viklefově filozofické koncepci idejí podává zevrubný výklad celého obsahu spisu *De ideis* a hodnotí filozofický význam této nauky, což nemohl nikdo učinit lépe a zasvěceněji než právě editor traktátu; totéž platí pro kapitolu třetí, jež je rozborem pražských univerzitních textů a disputací o ideách, které Herold, jak bylo řečeno, poprvé shromáždil (mohl přitom aspoň zčásti využít prací Šmahelovy a Kejřovy, částečně i Trískových publikovaných objevů), uvedl do náležitého kontextu a v něm je vyožil. Většina jich pochází z období od 90. let 14. stol. do 20. let století 15. Autor podal soupis těchto z největší části nevydaných textů (s. 141—145) a nejvýznamnější z nich v samostatných podkapitolách rozebral. Ukázal přitom mj., že pražští husitští mistři nepřijímali vše z Viklefa nekriticky a bez výhrad a že vedle významných

shod lze v nauce o ideách shledat i difference. Kromě těchto textů, náležejících už univerzitě po r. 1397 (tj. po prvním seznámení s Vikleřem), věnoval Herold pozornost i problematice idejí v Praze před recepcí vikleřismu; tak se zabývá kvestí M. Jana Arsen a Langenfeldu (kvodlibet Matěje z Lehnice 1394), v níž se největší pravděpodobností odhalil polemiku s M. Matějem z Janova, a pojetím idejí v díle samotného tohoto Husova předchůdce. Oba autoři, Arsen i Janov, vykazují zcela jiné pojetí, než jaké vidíme u Vikleřa a v pozdějších pražských univerzitních kvestích. Herold přitom zdůrazňuje (a to je třeba považovat za jeden z nejvýznamnějších nových poznatků, jež ve své knize předkládá), že husitské texty o ideách navazovaly nejen na Vikleřa, ale též na domácí zdroje a podstatnou měrou i na další filozofické podněty, na platónskou a novoplatónskou tradici a středověké platonizující směry a filozofy. (I k tomuto zjištění dospěl Herold heuristickou prací se středověkými filozofickými rukopisy.) Z této i jiných skutečností vyvozuje autor závěr, že nelze mluvit o totožnosti vikleřské a husitské filozofie (s. 269). Domnívám se však, že, bylo-li řečeno, jak Herold cituje na s. 8, že „Husovo učení je ve své vrcholné a vyzrálé podobě v podstatě totožné s učním Vikleřovým“, neměl snad autor tohoto výroku (R. Kalivoda, Husitská ideologie, s. 159) na mysli epigonskou závislost, ale kvalitu obou systémů; stejně tak užíváme-li termínu „vikleřismus-husitismus“ (a to činíme, neboť podvojnost tohoto termínu dobře vystihuje jednu stránku historické skutečnosti), nečiníme tak „ve smyslu, implikujícím totožnost obou směrů nebo naopak či převažující závislost husitské ideologie na vikleřských zdrojích“ (s. 269), nýbrž ve smyslu implikujícím kvalitu, k níž dospělo husitství a jeho myšlení po vstřebání vikleřských podnětů, přičemž jistě nevyklučujeme podněty další.

Heroldova kniha je výtečně vyváženým dílem: autor přinesl vzácně mnoho nového, těžko dostupného a snad ještě obtížněji luštitelného materiálu a byl s to jej na vysoké úrovni interpretovat.

Jana Nechutová

Pavel Spunar: Repertorium auctorum Bohemorum provecum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans. Tomus I. Ossolineum, Wrocław 1985. 478 stran.

V polském akademickém nakladatelství Ossolineum v sérii Studia Copernicana vydal P. Spunar další část materiálu ze Soupisu k dějinám staršího českého písemnictví, k jehož zpracování dal kdysi podnět A. Škarka (jeho památce je publikace připsána). Soupis byl původně zpracováván v Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV, pak v Kabinetě pro filologickou dokumentaci a posléze v Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV. Ačkoli byl celý Soupis připraven k vydání tiskem již počátkem 80. let, podařilo se z něj zatím publikovat pouze zlomky (většinou tak učinil právě Spunar — přehled viz v recenzi A. Vidmanové, Listy filologické 1986, s. 237—239). Jednotlivá čísla soupisu je ovšem třeba stále revidovat a doplňovat o nově objevený materiál i o novou literaturu a literárněhistorické poznatky vůbec.

Jedním z takovýchto zlomků celého Soupisu je i recenzovaná publikace. I ona je samozřejmě náležitě doplněna. Byly pro ni vybrány údaje, týkající se českých autorů, kteří nějakým způsobem ovlivnili české myšlení, přičemž byly vynechány méně významné postavy. Důležitým kritériem byl český původ autora.

Předkládaný svazek se chronologicky omezuje na období od založení pražské univerzity po Husovu generaci (lze tedy patrně časem očekávat druhý svazek — Tomus II., který přinese soupis k vyzrálému období husitského myšlení). Literární činnost Husova a Jeronýmova je připomenuta jen stručným odkazem a doplněna o nový materiál od r. 1965, kdy vyšel Bartošův a Spunarův Soupis literární činnosti M. Jana Husí a M. Jeronýma Pražského. Soupis je rozdělen do deseti oddílů: první čeští teologové na univerzitě, ostatní teologové, profesoři teologie a svobodných umění na univerzitě, lékaři a astronomové, popularizátoři (sem spadá pouze Bartoloměj z Chlumce, řečený Klaret), právníci, reformní autoři (ač — ostatně stejně jako Klaret —